

Rangaistuksen tuomitseminen syyteoikeudeltaan vanhentuneesta rikoksesta

ASIA

Tuomioistuinlain 3 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan hovioikeuden on ilmoitettava valtioneuvoston oikeuskanslerille tietoonsa tulleista seikoista, jotka saattavat johtaa virkasyytteen nostamiseen hovioikeudessa.

Helsingin hovioikeus on 6.4.2022 mainitussa tarkoituksessa lähettänyt oikeuskanslerinvirastoon 1.4.2022 antamansa tuomion nro 22/113631 asiassa R 20/1263, joka koskee Länsi-Uudenmaan kärjäoikeuden 9.4.2020 asiassa R 19/1383 antamaa tuomiota nro 20/114415. Hovioikeus on ilmoituksessaan tuonut ilmi, että kärjäoikeus oli lukenut vastaajan syyksi muun ohella vahingonteon, jonka syyteoikeus oli vanhentunut ennen haasteen tiedoksiantoa.

Kärjäoikeus oli tuomiollaan lukenut vastaajan syyksi useita rikoksia, joihin sisältyi 26.7.-15.12.2017 tehty vahingonteko. Kärjäoikeus oli tuominnut vastaajan rikoksista ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

Kärjäoikeuden tuomiosta oli tietyiltä osin valitettu Helsingin hovioikeuteen. Hovioikeus totesi tuomiossaan, että syyteoikeus vahingonteosta vanhentuu kahdessa vuodessa. Kun haaste asiassa oli annettu vastaajalle tiedoksi 7.1.2020, eli yli kahden vuoden kuluttua vahingonteon viimeisestä tekopäivästä, oli syyteoikeus vahingonteosta vanhentunut. Hovioikeus hylkäsi tämän vuoksi syytteen vahingonteosta.

SELVITYS

Käräjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden käräjätuomari on antanut menettelystään selvityksensä ja käräjäoikeuden laamanni lausuntonsa.

Käräjätuomari on myöntänyt lukeneensa vastaajan syyksi vahingonteon, jonka syyteoikeus oli vanhentunut. Virhe oli käräjätuomarin mukaan päässyt tapahtumaan erehdyksessä, mitä hän pahoittelee. Hän on kertomansa mukaan pyrkinyt huolehtimaan siitä, ettei vastaavaa virhettä enää tapahdu.

Käräjäoikeuden laamanni on kertonut lausunnossaan tarkemmin asian käsittelyvaiheista. Käräjäoikeuden tuomiolla oli ratkaistu kaksi yhdistettyä asiaa, jotka oli jaettu käräjätuomarin käsiteltäviksi tammikuussa 2020. Ensimmäinen asia (muut syytekohtat kuin vahingonteko) oli tullut käräjäoikeudessa vireille huhtikuussa 2019 ja toinen asia (vahingontekoa koskenut syytekohta) elokuussa 2019. Viimeksi mainitussa vahingontekoa koskeneessa asiassa haaste annettiin marraskuussa 2019.

Laamanni on kertonut, että vuodenvaihteessa 2018-19 tapahtuneen Länsi-Uudenmaan ja Espoon käräjäoikeuksien yhdistymisen jälkeen käräjäoikeuden lainkäyttöorganisaatiota uudistettiin syksyllä 2019. Käräjäoikeuden uudet lainkäyttöosastot aloittivat toimintansa syyskuun alussa 2019. Laamannin mukaan uudistus vaikutti hetkellisesti negatiivisesti käräjäoikeuden toimintaan aiheuttaen muutaman kuukauden ajan tyhjäkäyntiä, kun moni käräjäoikeuden tuomareista vaihto osastoa. Siihen, että elokuussa vireille tulleen asian haaste laadittiin marraskuussa, ei laamannin mukaan voinut olla vaikuttamatta kerrottu lainkäyttöorganisaatiouudistus ja sen aiheuttama osastojen tyhjäkäynti. Laamanni korostaa, että tästä huolimatta haastamisaikaa haastetta annettaessa oli vielä yli kuukausi.

RATKAISU

Arviointi

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan syyteoikeus rikoksesta vanhentuu, jollei syytettä ole nostettu kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus rikoksesta on enintään vuosi vankeutta, sakkoa tai rikesakko. Rikoslain 35 luvun 1 §:n mukaan vahingonteosta tuomittava enimmäisrangaistus on vuosi vankeutta.

Rikoslain 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Kysymyksessä oleva rikosasia oli selvityksen mukaan jaettu kärjätuomarin käsiteltäväksi tammikuussa 2020 eli vasta vahingontekorikoksen noin kuukautta aiemmin tapahtuneen syyteoikeuden vanhentumisen jälkeen. Vanhentuminen itsessään ei näin ollen ole voinut tapahtua kärjätuomarin menettelyn seurauksena.

Vahingonteon osalta asia oli tullut vireille kärjäoikeudessa elokuussa 2019 ja haaste oli annettu noin kolmen kuukauden kuluttua marraskuussa. Laamanni on kertonut kärjäoikeuden organisaatiouudistuksen vaikutuksista kärjäoikeuden tapahtuma-aikaiseen toimintaan. Minulla ei laamannin kertoman valossa sekä siihen nähden, että haastetta annettaessa aikaa vahingonteon syyteoikeuden vanhentumiseen oli aikaa vielä yli kuukausi, ole aihetta puuttua kärjäoikeuden menettelyyn haastetta annettaessa.

Kärjäoikeuden puheenjohtajana asian pääkäsittelyssä toiminut kärjätuomari on selvityksensä myöntänyt lukeneensa vastaajan syyksi vahingonteon, jonka syyteoikeus oli vanhentunut. Hän on lisäksi ennen sitä käsitellyt asiaa kärjäoikeuden pääkäsittelyssä havaitsematta vahingonteon syyteoikeuden vanhentumista sekä tuominnut vastaajan kyseisestä rikoksesta rangaistukseen yhdessä muiden rikosten kanssa.

Rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, josta rangaistusta ei lain mukaan voi enää seurata, on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaarantaa merkittävästi vastaajan oikeusturvaa. Virhe on lähtökohtaisesti luonteeltaan vakava ja sijoittuu tuomarin tehtävien ydinalueelle eli lainkäyttöraiskaisun tekemiseen.

Kyseisenlainen tuomarin virheellinen menettely saattaa vakavuutensa perusteella tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Rikosvastuu edellyttää mainitun pykälän mukaan kuitenkin, että teko ei sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä tuottamuksellista virkavelvollisuuden rikkomista on pidetty vähäisenä tapauksissa, joissa vanhentuneesta rikoksesta rangaistukseen tuomitsemisesta ei ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia eikä tuomarin me-

nettelyyn ole liittynyt sen moitittavuutta lisääviä seikkoja kuten esimerkiksi syyteoikeuden vanhentumista tuomarin oman laiminlyönnin seurauksena. Vakiintuneen seuraamuskäytännön mukaan tuomarille on tällöin annettu virheestä huomautus.

Käräjätuomarin huolimattomuutta asian käsittelyssä ilmentää se, ettei hän kiinnittänyt huomiota epäillyn vahingonteon syyteoikeuden vanhentumiseen johtaessaan prosessia pääkäsittelyssä tai antaessaan tuomiota. Syyteoikeuden vanhentumisen tarkistamisessa on kyse jokaiseen rikosasiaan kuuluvasta rutiinitoimenpiteestä, jota ei voi sivuuttaa kiireessäkään. Käräjätuomarin mahdollisuuksia havaita vanhentuminen vielä ennen tuomion antamista on osin lisännyt sekin, että tuomio annettiin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 7 §:n 2 momentin mukaisesti vasta pääkäsittelyn jälkeen myöhemmin tuomioistuimen kansliassa.

Toisaalta menettelyn vähäisyyttä rikosoikeudellisesti arvioituna puoltaa se, ettei käräjätuomarin virheellisestä menettelystä ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia hovioikeuden hylättyä syytteen vahingonteosta. Vastaajaa oli syytetty vanhentuneen vahingonteon lisäksi muista rikoksista, joiden syyteoikeus ei ollut vanhentunut, joten pääkäsittelyn järjestäminen on ollut asiakokonaisuudessa tarpeellista. Syyteoikeuden vanhentuminen ei ole myöskään ollut seurausta käräjätuomarin omasta menettelystä.

Kun käräjätuomarin menettely lähtökohtaisesta vakavuudestaan huolimatta edellä kerrotuilla perusteilla olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettu tavoin vähäinen, ei hänen ole ollut syytä epäillä syyllistyneen asiassa rikokseen. Näin ollen hänen menettelyään on tutkittu ainoastaan laillisuusvalvonnallisesti toimituttamatta asiassa esitutkintaa.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden käräjätuomari on menetellyt lainvastaisesti käsitellessään syyteoikeudeltaan vanhentunutta rikosta käräjäoikeuden pääkäsittelyssä ja tuomitessaan vastaajan kyseisestä rikoksesta.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla käräjätuomarille huomautuksen hänen edellä kerrotusta menettelystään.

Lähetän päätökseni tiedoksi Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden laamannille sekä asiasta ilmoittaneelle Helsingin hovioikeudelle.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Osastopäällikkö
Esittelijäneuvos

Markus Löfman